संस्कृतवाङ्मयम् - II

सूत्रग्रन्थाः

स्वल्पाक्षरम् असन्दिग्धं सारवत् विश्वतोमुखम् ।

अस्तोभमनवद्यञ्च सूत्रं सूत्रविदो विदुः ॥ (वाचस्पत्यम्)

Contd.....

- वेदविहितकर्मणां सूत्रेषु क्रमपूर्वकव्यवस्थापनस्य परिकल्पनं कृतम् ।
- वेदविधीनां कण्ठस्थीकरणे सूत्रविधिः सुलभतरः ।
- कल्पसूत्रेषु विविधाध्वराणां संस्कारादीनां च वर्णनं प्राप्यते ।
- मन्त्राणां विविधकर्मसु विनियोगश्च तत्र प्रतिपाद्यते ।

Contd.....

कल्पसूत्राणि चतुर्धा विभक्तानि -

(i) श्रौतसूत्रम् ।

(ii) गृह्यसूत्रम् ।

(iii) धर्मसूत्रम् ।

(iv) शुल्बसूत्रम् चेति ।

Contd.....

(i) श्रौतसूत्रम्

श्रौतसूत्रेषु श्रुतिप्रतिपादितानां सप्त-हविर्यज्ञानां सप्त-सोमयज्ञानाम् एवं चतुर्दशयज्ञानां विधिर्विनियोगादिकं च प्रतिपाद्यते ।

प्रमुखानि श्रौतसूत्राणि –

आश्वलायन-शाङ्खायन-बौधायन-आपस्तम्ब-कात्यायन-आदीनि ।

Contd.....

(ii) गृह्यसूत्रम्

- षोडशसंस्काराणां, पञ्चमहायज्ञानां, सप्तपाकयज्ञानां, गृह्यकर्मणां च सविशेषं वर्णनम् आप्यते ।

- गृह्यसूत्राण्यपि कमप्येकं वेदम् आश्रित्य वर्तन्ते ।

यथा - आश्वलायन-शाङ्खायन, बौधायन, आपस्तम्ब- आदीनि ।

Contd.....

(iii) धर्मसूत्रम्

धर्मसूत्रेषु मानवानां कर्तव्यं नीतिधर्मो रीतयः चतुर्वर्णाश्रमाणां कर्तव्यादिकम् अन्यच्च सामाजिकनियमादिकं वर्ण्यते ।

यथा – बौधायन-आपस्तम्ब-वसिष्ठ-गौतम- आदयः ।

Contd.....

(iv) शुल्बसूत्रम्

शुल्बसूत्रेषु यज्ञवेद्याः मानादिकं, वेदीनिर्माणविध्यादिकं च वर्ण्यते ।

तत्र प्रमुखाः ग्रन्थाः – बौधायन-आपस्तम्ब-कात्यायन- आदयः ।

Contd.....

END